

PARTIJ VOOR HET NOORDEN

VERKIEZINGSPROGRAMMA

PROVINCIALE STATEN
GRONINGEN

2019-2023

GRONINGEN is van ONS !!!!

Inhoud

1.	Staten resultaten 2015-2019	3
2.	De kracht van het Noorden	4
	Identiteit en cultuur van het Noorden	4
	Noorden van het land	4
	Groninger bevolking, gaswinning	4
	Medezeggenschap noordelingen.....	5
	De Partij voor het Noorden en Europa.....	5
3.	Bodemwinning, zon- en windenergie	6
	Aardgas- en zoutwinning.....	6
	Juridisch fonds Aardbevingsproblematiek	7
	Zon- en windenergie.....	7
4.	Infrastructuur en huisvesting	8
	Extra spoorverbinding.....	8
	Infrastructuur.....	8
	Huisvesting	8
5.	Een sociale provincie	9
	Neem verantwoordelijkheid.....	9
	Jeugdzorg.....	9
	Sporten en leefstijl	9
	Sociaal domein en wonen	9
	Ouder worden.....	10
6.	Werk & Onderwijs	11
	Ruimte, vrijheid en ontwikkeling.....	11
7.	Natuur, landbouw en veeteelt	12
8.	Toerisme en recreatie	13
9.	Economie in Groningen	14
	Meer autonomie.....	14
	Nieuwe provinciale energievoorziening.....	14
	Groningen airport Eelde.....	14
	Eems & haven.....	15
	Verdeling van Rijksmiddelen	15
	Compensatie energietransitie	15
10.	Waterschappen	15
11.	Visie op krimp	16
12.	Versterken noordelijk zelfbewustzijn	17
13.	Kiezersbelofte	17
	Onze kandidaten	18

Groningen, februari 2019

Beste lezer,

Met gepaste trots presenteren wij u hierbij het Provinciale Staten verkiezingsprogramma van de Partij Voor het Noorden voor de periode 2019-2023. Gepast omdat er nog zo veel moet gebeuren in onze prachtige, maar zolang mishandelde, provincie. Trots omdat dit programma tot stand kwam in samenwerking met u!

Als onafhankelijke provinciale partij hebben wij de afgelopen periode in de Staten goed naar u geluisterd, hard voor u gewerkt en de verbinding gezocht om samen te zorgen voor een beter Groningen.

De Partij voor het Noorden ziet een ontwikkeling in de schaalgrootte van de gemeenten in de drie noordelijke provincies. Er ontstaan grotere gemeenten en de vraag rijst hoe zich dat in de komende jaren gaat verhouden tot de provincies. In de vorige kabinetsperiode is al gesproken over de vorming van grotere gewesten. De Partij voor het Noorden kon zich hierin vinden. De vorming van deze nieuwe gewesten is evenwel nog niet gerealiseerd omdat het Rijk te weinig bevoegdheden aan deze gewesten wilde geven. De Partij voor het Noorden is voorstander van een gewest noord Nederland met verregaande bevoegdheden. Op deze wijze kan de noordelijke bevolking weer greep grijpen op haar eigen leefomgeving.

Wij vinden wel dat, net als bij de gemeentelijke herindelingen, deze ontwikkeling naar schaalvergroting enkel kan worden gerealiseerd wanneer deze van onderop plaatsvindt. Ook zijn wij van mening dat de Waterschappen prima kunnen worden ondergebracht bij de provincies.

De Partij voor het Noorden wil doorgaan met de sociale vernieuwing en herstructurering van zowel de lokale als de landelijke politiek. Stevige standpunten gaan we daarbij niet uit de weg.

Van Den Haag hoeven we niet veel te verwachten, dat blijkt telkens maar opnieuw. Stem dus 20 maart op u zelf, stem op Groningen.

Per slot van rekening: ***Groningen is van ons!***

Bestuur Partij voor het Noorden

1. Staten resultaten 2015-2019

In 2016 heeft de Partij voor het Noorden een motie geïnitieerd, die ook is aangenomen, waarin gevraagd werd om een substantieel aardgasfonds voor Groningen om daaruit de gevolgen van de gaswinning te compenseren. Dit heeft in 2018 mede mogen leiden tot het huidige Nationaal Programma Groningen; een fonds ter waarde van 1,15 miljard euro. Het is een begin van het compenseren van Groningen voor ruim een halve eeuw aardgaswinning.

Verder heeft de Partij voor het Noorden vanaf 2013 structureel opgeroepen om juridisch te procederen tegen de NAM en de Rijksoverheid inzake de gevolgen van de gaswinning. Onze inschatting was dat de politiek het anders niet zou redden. Dat bleek helaas te kloppen. Ook ontdekte de Partij voor het Noorden dat Groningers zich niet meer konden verzekeren voor rechtsbijstand als gevolg van de gaswinning. Wij waren de eerste partij die hier schriftelijke vragen over stelde in Provinciale Staten.

Daarnaast hebben wij de zgn. contourlijnen van het aardbevingsgebied keer op keer ter discussie gesteld in Provinciale Staten. Aardbevingen stoppen namelijk niet bij gemeentegrenzen.

Samen met de Partij voor de Dieren hebben wij de gevaren van zoutwinning in de gemeenten Veendam en Oldambt op de politieke agenda van Provinciale Staten gezet.

Wat betreft de gemeentelijke herindeling heeft de Partij voor het Noorden zich zeer kritisch opgesteld tegen de gedwongen herindeling van de gemeente Haren. Ook via een WOB-onderzoek van de Partij voor het Noorden bleek dat de Rijksoverheid geen open kaart wilde spelen. Daarmee hebben wij de herindeling niet kunnen stoppen, maar wel aangetoond dat de overheid zijn zin keer op keer doordrukt.

Zeer kritisch hebben wij ons opgesteld tegenover de nieuwe Zuidelijke ringweg en het gebrek aan regie en openheid van de Provincie. Daarnaast hebben wij ingezien dat de plaatsing van windmolens op land tot grote frustraties heeft geleid bij inwoners. Grote windmolens horen primair op zee en niet in landelijke gebied.

In onze politiek hebben wij de verbeteringen van de natuurwaarden van met name de Waddenzee, Eems-Dollard altijd gesteund.

Wij blijven permanent knokken tegen de invloeden van grote landelijke partijen die te vaak hun regionale afdelingen dicteren en beïnvloeden met stemkeuzes, die niet in het belang van Groningen zijn.

2. De kracht van het Noorden

IDENTITEIT EN CULTUUR VAN HET NOORDEN

De grote verscheidenheid in streekculturen in het Noorden is een groot goed en dat moeten we koesteren. Als noorderlingen willen we kunnen zijn en blijven die we zijn. In eigen provincie en streek. Onze noordelijke cultuur willen we in stand houden. De Partij voor het Noorden wil een partij zijn voor alle Groningers, alle Drenten en alle Friezen.

Ook al zijn er onderlinge verschillen er is weldegelijk sprake van een gezamenlijke noordelijke identiteit. We hebben in het Noorden veel meer gemeen dan we denken. Die noordelijke identiteit onderscheidt zich bijvoorbeeld van die in de Randstad. De noordelijke cultuur is tot ontwikkeling gekomen in overzichtelijke, kleinschalige woongemeenschappen (terp-, en wierde-, en brinkdorpen). Gemeenschapszin (noaberschap) is daarbij een onmisbare en dragende factor. Het is voor de noordeling vanzelfsprekend om om je burens te denken. Solidariteit is een kernwaarde in het Noorden.

De culturen van het kustgebied in Noord-Nederland, Noord-Duitsland en Scandinavië zijn aan elkaar verwant. Deze onderliggende historische verbondenheid moet ook in de huidige tijd benut worden.

De Partij voor het Noorden wil zich inzetten voor het behoud en het versterken van die noordelijke cultuur en identiteit. Dit vraagt om maatwerk in het overheidsbeleid.

NOORDEN VAN HET LAND

Het noorden van het land is nog steeds een regio met specifieke omstandigheden en behoeften. Dat verklaart de noodzaak van een Samenwerkingsverband Noord-Nederland, waarin noordelijke overheden met elkaar samenwerken. Wij willen daarom ook meer bestuurlijke samenwerking tussen Friesland, Drenthe en Groningen.

Die specifieke omstandigheden zijn de economische achterstelling die zichtbaar is in allerlei achterstanden. Voorbeelden zijn: een hoger percentage werklozen, inkomensachterstand en een bevolkingskrimp. Dit alles in vergelijking met de landelijke gemiddelden en in het bijzonder met het westen van het land. Het gaat hier om grote delen van de noordelijke regio. Zo zijn de verschillen tussen Oost-Groningen en het aangrenzende Duitse Emsland grotendeels toe te schrijven aan het landelijke beleid met betrekking tot de perifere regio's.

GRONINGER BEVOLKING, GASWINNING

De achterstelling en verwaarlozing van de Groninger bevolking komt het meest tot uiting bij de gaswinning. De Groninger bevolking had vanaf het begin van de gaswinning nooit echt de lusten maar, nu vooral, wèl de lasten te dragen gekregen. De afwikkeling van de materiële schade, de herbouw en de versterking van de getroffen gebieden zullen nog tientallen jaren gaan duren en ontbeert elke vorm van urgentie. Naast het grote belang van materiële schade verdienen zeker ook de emotionele en psychische schade veel aandacht.

De Partij voor het Noorden heeft bij herhaling hierover bij de landelijke politieke partijen aan de bel getrokken; helaas vaak met een onbevredigend resultaat. Veel meer dan wat vrijblijvend geblaat van de oppositiepartijen in de Tweede Kamer heeft het helaas nog niet opgeleverd.

Pas nadat de bevolking zich -mede op aansporing van de Partij voor het Noorden, die aandrang op juridische acties tegen de Staat en de NAM- begon te organiseren waardoor er steeds grootschaliger protestacties ontstonden, kwam eindelijk ook de landelijke politiek in beweging. Helaas voor de getroffen Groninger bevolking nog

steeds onvoldoende. Wij zullen als Groningers gezamenlijk aanhoudend moeten blijven aandringen op goede en duidelijke afspraken en vooral op het nakomen daarvan.

De Partij voor het Noorden zal hier constant op blijven aandringen.

Wij bieden de politieke weg voor het Noorden die echt resultaat kan opleveren. Een sterk vertegenwoordigd Noorden zal Den Haag scherp houden om eindelijk tot daadkracht te komen voor het Noorden.

Toen in 2012 de zware aardbeving in Huizinge plaatsvond werd ondanks het dringende advies van het Toezicht op de Mijnen de gasproductie niet verlaagd, maar juist fors verhoogd. De landelijke partijen hebben ons, zo is in de afgelopen jaren wel duidelijk geworden, weinig tot niets te bieden.

De Partij voor het Noorden blijft van mening dat de lusten en lasten van de aardgaswinning eerlijker verdeeld moeten worden. De Staat dient alsnog een deel van de in het verleden verkregen aardgasbaten aan de noordelijke regio terug te storten. Wij eisen een teruggave van minimaal 1% van alle gasbaten, dat is minimaal vijf miljard Euro. Dit staat los van alle schade tot nu en in de toekomst die ruimhartig vergoed dient te worden.

Ook schade door zoutwinning, eveneens mijnbouw, valt hier nadrukkelijk onder. Over de zoutwinning verder in dit programma meer.

Herhaalde pogingen om dit met hulp van landelijke politieke partijen gerealiseerd te krijgen zijn tot op heden op niets uitgelopen; er blijkt geen enkele partij hierin echt voor het Noorden op te komen. Alleen al daaruit blijkt dus ook de werkelijke noodzaak tot een echte politieke Partij voor het Noorden.

De Partij voor het Noorden is voorstander van snelle afbouw van de gaswinning en tegenstander van nieuwe boringen. Veiligheid moet zonder discussie voor de Groninger bevolking prioriteit zijn. Alternatieve vormen van energie moeten voor iedereen nu en in de toekomst betaalbaar blijven.

MEDEZEGGENSCHAP NOORDELINGEN

Vanwege in het vorige hoofdstuk genoemde specifieke belangen vindt de Partij voor het Noorden dat het Noorden op een aantal terreinen zelfstandig moet kunnen meedenken. Het gaat dan bijvoorbeeld om de inrichting van de openbare ruimten, (sociale)woningbouw, landbouw- en natuurbeleid, cultuurbeleid, delen van sociaal beleid en onderwijsbeleid.

De noorderlingen dienen over deze zaken zelf mee te kunnen beslissen, eventueel via lokale of provinciale referenda. Daar waar de belangen van de drie noordelijke provincies tegenover de Randstedelijke suprematie parallel lopen is een samen optrekken echter wel zeer gewenst.

DE PARTIJ VOOR HET NOORDEN EN EUROPA

De Partij voor het Noorden wil de regionale politiek sterker maken. Zo willen we opkomen voor de belangen van het Noorden en haar inwoners. De ervaringen in de afgelopen jaren hebben het vertrouwen in de landelijke politieke partijen sterk verminderd. Wij steunen een verdere versterking van de Europese Unie, mits die zich in democratische zin hervormt.

3. Bodemwinning, zon- en windenergie

Met de afbouw van de gaswinning in Groningen gaan ook veel banen verloren. Daar moet vervangende werkgelegenheid voor worden geboden. Het Rijk zou juist Groningen een belangrijke rol moeten laten spelen om tot een succesvolle energietransitie te komen. Diverse experimenten zouden in dat verband wenselijk kunnen zijn, doch met uitsluiting van kernenergie.

De Partij voor het Noorden staat open voor alle overige vormen van duurzame energie. Waterstof zou bijvoorbeeld een cruciale bijdrage kunnen leveren aan de inpassing van de door zonen en wind opgewekte stroom en zorgt dan tevens voor passende werkgelegenheid in het noordelijke gebied. Groningen heeft immers al veel expertise vergaard in het gastransport en -opslag. Meerdere redenen dus om op het gebied van de waterstofeconomie voor Groningen een leidende rol op te eisen.

AARDGAS- EN ZOUTWINNING

De gevolgen van de aardgaswinning zijn als vaker aangehaald dramatisch gebleken voor Groningen. In de getroffen gebieden zijn duizenden schades gemeld echter deze verdwijnen in een soort ambtelijke molen. De NAM moet daarom volledig uit het schade afhandelings-systeem. Aardgasbaten moeten volledig ten gunste komen van Groningen, zolang deze aardgaswinning nog plaatsvindt en uiteindelijk moet de gaswinning op een haalbare termijn naar nul.

De Mijnbouwwet moet worden aangepast om de regio meer zeggenschap te geven over de aardgaswinning. Inspraak door inwoners en organisaties als bijvoorbeeld de Groninger Bodem Beweging en het Groninger Gasberaad nemen wij zeer serieus.

De Rijksoverheid moet garant blijven staan voor alle geleden schade en alle schades die, als gevolg van de aardgaswinning, in de toekomst nog ontstaan. Voor adequate schade verwerking mogen gemeente- of provinciegrenzen nooit een belemmering vormen. De versterkingsacties moeten doorgaan, ook bij oorzakelijke twijfel. De Rijksoverheid heeft een schuld aan Groningen.

De Partij voor het Noorden denkt dat het een illusie is om Nederland binnen 30 jaar aardgasvrij te krijgen. Aardgas kan ook worden geïmporteerd. Verder lijkt waterstofgas een belangrijk alternatief voor aardgas te worden. Dit alternatief dient met kracht te worden onderzocht en ontwikkeld. Dat moet gebeuren voordat de Nederlandse woningbouw geforceerd en tegen extreem hoge kosten van het gas afgesloten wordt.

Bovenstaand voor gaswinning zal eveneens voor zoutwinning moeten gelden. Bekend is dat ook zoutwinning vergelijkbare schades oplevert voor inwoners van deze gebieden en zeker is dat zoutwinning in combinatie met aardgaswinning in een relatief dichtbevolkt gebied risico's oplevert. Ook moet elke opslag in zoutcavernes in principe worden vermeden.

JURIDISCH FONDS AARDBEVINGSPROBLEMATIEK

De aardbevingsproblematiek van Groningen heeft nog steeds geen topprioriteit in Nederland. De landelijke politiek laat keer op keer, als het erop aankomt, haar ware gezicht zien; ze laten de Groningers met lege handen. Ongeacht het feit dat Groningen dankzij de aardgaswinning vele tientallen jaren substantieel heeft bijgedragen aan de Nederlandse schatkist.

De imagoschade voor Groningen is gigantisch. Het College van Gedeputeerde Staten zal in Den Haag actief moeten lobbyen om ook deze imagoschade te compenseren. Dit vinden wij echt een topprioriteit.

Daarnaast moet de provincie, in overleg met haar Groninger gemeenten, goed in kaart brengen waar en welke schade door de gaswinning en de daaruit voortvloeiende aardbevingen is aangericht. De hieruit mogelijk voortvloeiende conflicten met het Rijk en de NAM mogen niet uit de weg gegaan worden.

Ook moet de Provincie zelf actief procederen om haar bezittingen veilig te stellen dan wel te laten repareren of versterken. Te denken valt aan gebouwen, monumenten, wegen en dijken. De Rijksoverheid heeft keer op keer laten zien en bewezen geen betrouwbare partner te zijn voor Groningen.

De Provincie dient invloed krijgen op de keuze van bestedingen van het Nationaal Programma Groningen. Dit betreft een compensatiefonds van ruim 1 miljard euro voor de enorme schades als gevolg van de aardgaswinning in onze provincie. De Rijksoverheid is nu te overheersend voor wat betreft de wijze van besteding.

Feitelijk zijn tot op heden enkel successen geboekt door lange, dure juridische procedures, zowel collectief als individueel. Maar beslist niet dankzij de landelijke partijen. Uitspraken over het reduceren van de gaswinning, over de herstelkosten en de compensatie van waardeverlies van de woningen hebben we in het Noorden te danken aan de rechter.

Helaas blijkt procederen in veel schadegevallen de enig overgebleven, uiterst kostenverslindende, laatste optie. Daarom wil de Partij voor het Noorden een juridisch fonds voor gedupeerden die, ongeacht waar in de provincie, met schade door de mijnbouw kampen.

ZON- EN WINDENERGIE

Zonnepanelen dienen in eerste instantie op de daken van bedrijven, instellingen en woningen te worden geplaatst en pas in laatste instantie op landbouwpercelen. Tegelijk dient met kracht aan de ontwikkeling van opslagmogelijkheden voor de opgewekte stroom te worden gewerkt, omdat -zonder de mogelijkheid van opslag van elektriciteit- het nut van zonnepanelen beperkt blijft. (Zie paragraaf over waterstofeconomie). In zonneparken moeten inwoners kunnen participeren. De Partij voor het Noorden is vooral voor windmolens op zee. Daarnaast moeten gemeenten zeggenschap krijgen over het al dan niet plaatsen van windmolens. Voldoende groot draagvlak en compensatiemogelijkheden zijn voorwaarden. Nastrevenswaardig is het om inwoners in coöperatieve verbanden het beheer te laten voeren over de windmolens.

4. Infrastructuur en huisvesting

De Partij voor het Noorden is voorstander van snelle, nieuwe en veilige verbindingen, zowel via de weg, water en spoor maar ook door de lucht. Verdergaande groei van het luchtverkeer moet echter vanuit milieu oogpunt worden afgeremd. Daarom moet de Zuiderzeelijn terug op de politieke agenda en dan uitgebreid met een snelle treinverbinding naar Duitsland. Het verbeteren van de treinverbindingen met het Noorden nationaal en internationaal kan dat bevorderen. Ook regionaal zijn om deze reden goede treinverbindingen zeer gewenst zoals een verbinding Veendam, Stadskanaal en Emmen. Een goed geregeld busvervoernetwerk op het platteland blijft van vitaal belang om verdere ontvolking van het platteland tegen te gaan.

EXTRA SPOORVERBINDING

Noord-Nederland is qua spoorverbinding volledig afhankelijk van het functioneren van het station Zwolle en de brug over de IJssel. Dat maakt Noord-Nederland kwetsbaar.

Om dat te verminderen dient een tweede verbinding tot stand te komen; in de vorm van de eerder afgeblazen Zuiderzeelijn danwel middels een verbinding ter ontsluiting van Noord Oost Nederland. (Almelo-Emmen-Veendam)

INFRASTRUCTUUR

De zeesluis van Delfzijl moet worden vergroot. De huidige sluis uit 1958 is te klein voor de vraag naar schepen en duwvaart. Het Eemskanaal en de sluis naar de Eems en dus Duitsland en verder zijn belangrijke onderdelen van de economische ontwikkeling van de Eemsregio en de Provincie.

Snel en betrouwbaar internet is net zo belangrijk als een goede autoweg. Daarom is het een goed streven om elke woning in de provincie Groningen snel internet aan te bieden. De huidige penetratie van snel internet op het platteland is veel te laag en moet fors omhoog.

HUISVESTING

Er zijn te weinig huizen, zowel op het platteland als in de stad Groningen. Dit terwijl er ruimte genoeg is. Wel heeft de stad Groningen veel bouwplannen. Het platteland echter niet of nauwelijks. Dit is ongewenst. De Partij voor het Noorden bepleit daarom een verschuiving van investeringen van de stad naar het platteland. De plattelandsgemeenten dienen daarom soepel om te gaan met ingediende, serieuze bouwplannen en de Provincie met het toekennen van woningcontingenten. Ze moet er op toezien dat er met respect voor natuur- en leefomgeving wordt gebouwd en beslist niet voor leegstand.

Een ander probleem is het tekort aan sociale huurwoningen. Dat komt doordat woningcorporaties te zeer aan landelijk beleid en grote afdrachten aan de Rijksoverheid zijn gebonden. De Partij voor het Noorden wil dat de regio hier meer zeggenschap in krijgt.

Woningbouwplannen kunnen voor een krimpgemeente juist een aanjager zijn voor jonge gezinnen. De Partij voor het Noorden staat open voor het experimenteren met nieuwbouwwoningen op het platteland. Afbraak van woningen moet worden gestimuleerd om op dezelfde plek duurzamere woningen te bouwen. Belangrijk is ook om te kijken naar goedkopere starterwoningen en sociale huurwoningen en woningen voor jongeren. Doel is om jonge gezinnen en jongeren in de dorpskernen te houden, waardoor voorzieningen in stand kunnen blijven.

5. Een sociale provincie

NEEM VERANTWOORDELIJKHEID

Er zijn door het Rijk bij de Provincie zorgtaken weggehaald en al dan niet gevraagd 'over de schutting' bij de gemeenten gegooid. De Partij voor het Noorden vindt dat de Provincie echter wel de verantwoordelijkheid moet blijven nemen om gemeenten te ondersteunen en te faciliteren in deze nog relatief nieuwe zorgtaken.

Wij denken hierbij vooral aan een soort Postbus 51, waar gemeenten en maatschappelijke partijen op dossiers informatie kunnen bekijken en opvragen. De bij de provincie aanwezige kennis kan zo gemakkelijk toegankelijk worden gemaakt.

De provincie dient gemeenten verder in nieuw te ontwikkelen projecten ook geldelijk te gaan ondersteunen. Bijvoorbeeld bij jeugdzorg, het leefbaar houden van de dorpskernen en armoede. In de Provincie Groningen leven relatief veel huishoudens in armoede. Formeel draagt de Provincie geen verantwoordelijkheid voor het armoedebeleid. Toch zou ze naar de mening van de Partij voor het Noorden een faciliterende rol kunnen spelen in het te voeren armoedebeleid van de gemeenten.

JEUGDZORG

Op het gebied van jeugdzorg is er nog veel te winnen. Nog steeds hebben niet alle kinderen een zorgeloze jeugd. Te vaak ontberen kinderen en gezinnen de hulp of aandacht die ze nodig hebben. Helaas is het geld voor de jeugdzorg bij gemeenten snel op.

Provincie moet zich samen met de gemeenten sterk maken voor goede en betaalbare jeugdzorg. Richting Rijksoverheid moeten zij, eventueel in samenwerking met andere provincies, samen een vuist te maken om meer geld voor jeugdzorg te ontvangen.

SPORTEN EN LEEFSTIJL

De Partij voor het Noorden vindt sporten belangrijk in het kader van een gezonde leefstijl. Jong en oud op elk niveau zou veel meer moeten bewegen. Wij onderschrijven daarmee het belang van breedtesport. Ook topsport kan hieraan een bijdrage leveren door kennis te delen met breedtesport. In krimpgebieden moet de Provincie helpen en de krachten bundelen om ook hier het sporten mogelijk te houden. De middelen van de Provincie voor breedtesport zijn nu nog vrij beperkt. Goede samenwerking met gemeenten is nodig om ook de schaarse provinciale middelen zo effectief mogelijk in te zetten.

SOCIAAL DOMEIN EN WONEN

De provincie Groningen is een krimpregio. Naast de aardbevingsproblematiek spelen ook vergrijzing en ontgroening een prominente rollen. Om het wonen in de provincie aantrekkelijk en veilig te houden, streeft de Partij voor het Noorden ernaar om voorzieningen in dorpskernen in stand te houden.

Daarmee wordt de sociale cohesie bevorderd en worden mensen gestimuleerd om te blijven wonen waar ze wonen. Dit vraagt om economische impulsen voor het revitaliseren van de woonomgeving, het behoud van kleine scholen, (mits de onderwijskwaliteit niet in het geding komt) het scheppen van werkgelegenheid en het verbeteren van de infrastructuur van wegen en openbaar vervoer.

OUDER WORDEN

Het kunnen blijven deelnemen aan de samenleving - ook als je ouder wordt- is erg belangrijk. Daarvoor moet de Provincie meer geld inzetten vindt de Partij voor het Noorden. Ouderen lopen een grotere kans op vereenzaming nu de samenleving zo individualistisch is geworden en er steeds meer gebruik gemaakt wordt van allerlei nieuwe digitale middelen. Initiatieven van ouderen om een woongemeenschap op te richten worden door de Provincie van harte ondersteund. Belemmeringen die dergelijke initiatieven in de weg staan zullen, daar waar het een provinciale bevoegdheid is, zoveel mogelijk worden opgeheven.

Inwoners die zijn aangewezen op zorgcentra moeten zoveel mogelijk kunnen blijven wonen in de, voor hun, vertrouwde leefomgeving. Dat kan door bijvoorbeeld tijdelijk zgn. tiny houses in de tuin van familie toe te staan of door het stimuleren van de bouw van aanleunwoningen bij zorgcentra. Mensen zijn nu nog te veel aangewezen op plekken ver buiten hun eigen leefomgeving. De provincie dient wat betreft de zorgbehoefte de vinger aan de pols te houden en de eerstelijnszorg moet hier dan ook bereikbaar blijven voor alle inwoners van onze provincie. Dan kan ook tijdig worden ingespeeld op veranderingen in vraag en aanbod.

De Partij voor het Noorden wil de totstandkoming van levensbestendige bouwvormen verder stimuleren. Mensen kunnen dan langer in hun eigen woning blijven wonen en onnodig bijbouwen kan worden vermeden. Dit laatste zal een positief effect hebben op het behoud van de groene omgeving en het karakter van de leefomgeving. Nieuwe woningen moeten aardbevingsbestendig worden gebouwd en bestaande woningen door subsidies of aantrekkelijke leningen duurzaam gemaakt kunnen worden.

6. Werk & Onderwijs

RUIMTE, VRIJHEID EN ONTWIKKELING.

De Partij van het Noorden vindt dat het provinciaal bestuur een zo optimaal mogelijke geografische spreiding van de economie in de provincie moet nastreven om een infarct in- en om de hoofdstad Groningen te voorkomen.

Belangrijk(st)e voorwaarde voor het scheppen van ruime en brede economische perspectieven is het faciliteren van (super)snel breedband internet. De huidige aanleg van deze voorziening is bij lange niet snel en toereikend genoeg.

De provincie Groningen heeft behoefte aan bedrijven waarmee veel arbeidsplaatsen gemoeid zijn. Werving van dit soort bedrijven verdient een krachtige inspanning danwel ondersteuning. Ook het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) kan hierbij, naast de grote bedrijven, een zeer belangrijke rol vervullen.

Vooraf een breed ondernemersbeleid moet ervoor zorgen dat 'Het Noorden' een aantrekkelijk vestigingsklimaat krijgt. In het bijzonder dient het aan jongeren met verschillende talenten een ruim ontplooiingsperspectief te bieden.

Een intensieve en actieve pioniersdialoog met nieuwe, liefst grote, bedrijven én het MKB kan dan zeker waardevolle resultaten opleveren.

Voor de Provincie is hier een cruciale rol weggelegd als bruggenbouwer tussen partijen (bedrijven, gemeenten, provincies en zelfs landen) nu economie en arbeidsmarkt steeds meer ook grensoverschrijdend zijn geworden.

De Provincie kan gunstige voorwaarden scheppen en een stimulerende en aanjagende taak vervullen.

Voor een sterke provinciale economie is nodig dat onderwijs en arbeidsmarkt goed op elkaar aansluiten. Het stimuleren van een goede samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden kan deze aansluiting bevorderen.

De Partij voor het Noorden ziet hierin voor de Provincie een taak. Problemen en oplossingen voor de toekomst tijdig herkennen en agenderen hoort daarbij. Dan kunnen ook regionale plannen voor meer banen en leerwerkplekken worden opgemaakt.

Speciale aandacht vragen we voor het stimuleren van de ambachtseconomie: technisch vakmanschap is voor een economische basis van grote waarde.

Bij aanbestedingen moet de Provincie, bij gelijke prijs en kwaliteit, de voorkeur geven aan Groningse ondernemers.

Vanwege het grote belang van het aangrenzende Duitsland voor de provinciale economie dient scholing in de Duitse taal, zowel voor volwassenen als vanaf de basisschool, meer aandacht te krijgen. Sommige kinderen leren makkelijker met hun handen dan met het hoofd. De Provincie zal initiatieven om deze kinderen op basis van hun praktische vaardigheden passend onderwijs te geven moeten gaan ondersteunen door middel van een innovatief onderwijsfonds.

De provincie moet intensieve en actieve banden onderhouden met de RUG, de Hogescholen en het onderwijsveld in de provincie.

7. Natuur, landbouw en veeteelt

Wat de natuur betreft heeft de provincie Groningen van oudsher al een heel eigen identiteit. Het mooie open landschap, de veenkoloniale gebieden en de Wadden "van Lauwerszee tot Dollard tou". Als Groningers zijn wij trots op deze natuureigenschappen, maar er is meer: Wij willen graag meer landbouw-innovatie in en met de natuur. Ook omdat de roep om een dergelijke transitie nu vanuit de landbouwsector zelf begint te klinken.

Faunaranden zijn een voorbeeld van biodiversiteit. In intensief gebruikte landbouwgebieden zijn wij voor een inzaai-rand met bloemenmengsel of grassen om te zorgen dat de insecten (bijen), akker- en weidevogels een kans krijgen te overleven. Dat gebeurt al wel zij het op beperkte schaal. De zaairanden willen wij behouden en het ook uitbreiden naar bermen langs wegen. De zogenaamde "Honey Highway". De bermen van rijkswegen, provinciale wegen, spoorrails en waterdijken zijn uitermate geschikt omdat dit, op de natuurgebieden na, de enige onbespoten schrale grond is. Het zou voor de natuur een stimulans zijn als Groningen ook een "Honey Highway" krijgt die uiteindelijk misschien wel eindigt in Limburg.

Intensieve landbouw en veeteelt zijn in beginsel niet goed voor mens en dier. Toch kunnen sommige innovaties in landbouw en veeteelt ook het milieu en dierenwelzijn juist verbeteren. De landbouw- en veeteeltsector is bovendien nog steeds belangrijk voor Groningen. Innovaties en verduurzaming kunnen dus rekenen op steun van de Partij voor het Noorden.

Het waddengebied is een uniek natuurgebied, een werelderfgoed. Wij vinden het belangrijk dat het waddengebied versterkt wordt. Het is een ambitieus toekomstbeeld, een concept dat alles in zich heeft: maximaal groen, duurzaam, energieneutraal en circulair.

Echter, de Eemshaven ligt ook aan de rand van dit waardevolle natuurgebied. Zowel het waddengebied als het Eems-Dollard gebied zijn bijzonder kwetsbaar. Dat geldt ook voor het achter de Eemshaven gelegen landelijke gebied van het Hoogeland. Er moet in overleg tussen Rijk, Provincie, Seaports, boerenorganisaties en gemeenten een gebalanceerd plan worden opgesteld om het unieke karakter van genoemde gebieden op het land en in het water te borgen.

8. Toerisme en recreatie

De Partij voor het Noorden hecht veel waarde aan de eigen Groningse cultuur, maar ook aan een goede lokale economie en werkgelegenheid. Dit alles komt samen op het vlak van toerisme en recreatie.

De sector recreatie en toerisme in Groningen zit in de lift. In 2017 was deze sector goed voor 6,2% van alle banen in de provincie, meer nog dan in de bouw.

De sector biedt nog verdere groeimogelijkheden en de Partij voor het Noorden vindt dat de Provincie hier volop moet investeren. Dit is immers goed voor economie en werkgelegenheid. Daarbij dient echter ook te worden gekeken naar de raakvlakken met infrastructuur, mobiliteit en cultuur.

Het massatoerisme levert landelijk gezien knelpunten op bij de bekende toeristische trekpleisters als Amsterdam en bijvoorbeeld Giethoorn. De Partij voor het Noorden is niet van mening dat Groningen een sleutelrol moet spelen bij de verlichting van de overlast van het massatoerisme. Wel zou Groningen in samenwerking met Friesland, Drenthe en Noord-Duitsland kunnen kijken op welke wijze er kan worden samengewerkt om een deel van deze toeristen naar het noorden te lokken en zo het marktaandeel van de sector recreatie en toerisme nog verder te laten stijgen.

Groningen is de provincie van rust en uitgestrekte vlakten waar je niemand tegen kunt komen. Dit zijn de eigenschappen van ons landschap die de Partij voor het Noorden wil bewaken. Tegelijkertijd willen wij het toerisme en dus ook de economie en werkgelegenheid stimuleren. Dat betekent dat er ook moet worden gekeken naar mogelijkheden voor meer verblijfstoerisme. Immers door meer mogelijkheden voor verblijfstoerisme te creëren, neem je het argument van reisafstand weg en zullen toeristen sneller genegen zijn om onze provincie te bezoeken. Er zal dan ook moeten worden gekeken naar op welke wijze het verblijfstoerisme verder kan worden ingericht en gestimuleerd.

De Partij voor het Noorden wil dat de provincie een belangrijke rol gaat vervullen in het verbinden van partijen in de toeristische sector en in de centrale toeristische marketing. Het samenbrengen en verbinden is een belangrijke voorwaarde voor verdere groei en een goede samenhang in de toeristische sector. Daarom moet daarin blijvend worden geïnvesteerd.

9. Economie in Groningen

MEER AUTONOMIE

Eén van de middelen om de autonomie van de provincies en de regio's te stimuleren is de omvorming van de Eerste Kamer tot een senaat naar Amerikaans voorbeeld. Een Eerste Kamer die rechtstreeks wordt gekozen uit de provincies en die vervolgens primair zaken behandelt die te maken hebben met de regio. Dit zijn bijvoorbeeld zaken als infrastructuur en regionaal beleid. Zo zou de Eerste Kamer en niet de Minister van het desbetreffende parlement het laatste woord moeten hebben in onder andere de positionering en omgevingscondities voor windparken.

NIEUWE PROVINCIALE ENERGIEVOORZIENING

De Provincie moet op een aantal deelterreinen van de economie de leiding nemen. Zo dient het zwaartepunt van de economische politiek van de Provincie Groningen de komende vier jaar gericht te worden op het tot ontwikkeling brengen van de waterstofeconomie in de provincie Groningen.

Een deel van het stimuleringsfonds van de ruim 1 miljard dient hieraan te worden besteed. De waterstofvoorziening dient een volwaardige opvolger te worden van de aardgasvoorziening, met dit verschil dat niet de Staat hierbij de meeste zeggenschap krijgt, maar de Provincie.

De Provincie Groningen, eventueel samen met de Provincies Friesland en Drenthe, moet het initiatief nemen tot de oprichting van een Noord-Nederlandse Waterstofunie, die als taak krijgt zowel de productie als het transport van waterstofgas ter hand te nemen.

De zeggenschap dient hierbij te worden verdeeld over de regionale overheden en de daarvoor in aanmerking komende particuliere bedrijven. Onderzoek en research worden hierbij in handen gelegd van New Energy Coalition.

Een andere wenselijke deelneming van de Provincie is die in een te stichten Maatschappij ter ontwikkeling van Aardwarmte in onze provincie. Het liefst trouwens in noordelijk verband, d.w.z. samen met de Provincies Friesland en Drenthe. Te denken is aan een gemengde onderneming, waarin overheid en bedrijfsleven beide participeren. Ook hierbij dient veiligheid voorop te staan.

GRONINGEN AIRPORT EELDE

De Partij voor het Noorden is overtuigd van het grote belang van ons vliegveld voor de noordelijke economie. Spijtig is om te constateren dat dit binnen het bedrijfsleven niet of te weinig het geval is. Van de overheid kan echter niet verwacht worden dat zij tot in lengte van dagen geld blijft pompen in een daardoor structureel verliesgevende onderneming, die niet 'ten algemenen nutte' opereert zoals een regionale busonderneming. De komende jaren zal er dus werkelijk gezamenlijk moeten worden geïnvesteerd. Dit dient een voorwaarde te worden om blijvend op provinciale bijdrage te mogen rekenen.

EEMS & HAVEN

Voor de ontwikkeling van Oost-Groningen dienen gelden te worden vrijgemaakt voor een vaste oeververbinding over de Eems naar Duitsland. Eventueel kan dit als een tolbrug of –tunnel of combinatie. De Rijksoverheid, die jarenlang minder dan evenredig in de provincie Groningen aan infrastructuur heeft besteed dient hierbij letterlijk over de brug te komen.

De Eemshaven is van groot belang voor de economie van de provincie Groningen. Niet alleen de haven, maar vooral als werkgelegenheidsmotor voor de regio. De Partij voor het Noorden vindt dat de regio hiervan behoort te profiteren. Scholing en opleidingen in onze provincie dienen hierop gericht te zijn. Zo vervult de Eemshaven een essentiële rol in de na te streven energietransitie. Zowel voor de import van aardgas tijdens de overgangsfase als de verwachte toekomstige import van waterstof dient een terminal te worden gebouwd. Vanwege de ligging aan het begin van het huidige gastransportsysteem in Nederland, is de Eemshaven daarvoor de meest geschikte locatie in Nederland.

VERDELING VAN RIJKSMIDDELEN

Meer in het algemeen dient de Rijksoverheid er voor zorg te dragen dat de uit de motorrijtuigbelasting verkregen middelen ook ten goede komen aan de regio waar zij geheven zijn.

COMPENSATIE ENERGIETRANSITIE

Vanwege het hogere gasverbruik in deze provincie en de tegelijk geringere koopkracht dan gemiddeld in Nederland dient de Groninger bevolking gedeeltelijk gecompenseerd te worden voor de onevenredige zware belasting die de energietransitie voor haar met zich mee brengt.

10. Waterschappen

Gelijktijdig met de verkiezingen voor de Provinciale Staten zijn er ook verkiezingen voor de waterschappen. Groningen heeft twee waterschappen, Noorderzijlvest en Hunze en Aa's. De Partij voor het Noorden doet niet mee aan de waterschapsverkiezingen, maar onderschrijft wel het belang van een goed beheer van dijken, het hebben van schoon oppervlakte water, ook voor recreatieve doeleinden en het hebben van een (water) veilige leefomgeving.

We hebben met elkaar gemerkt dat zowel een natte herfst-winter periode als een droge zomer als afgelopen jaar voor boeren, bedrijven, burgers als ook voor dieren problemen met zich mee kunnen brengen. Veiligheid kost geld. Deze kosten zullen gelijkelijk over de belanghebbende groepen verdeeld moeten zijn. Waterschappen innen zelf belastingen. Het is daarom van belang dat duidelijker wordt gemaakt - zeker aan burgers - wat de waterschappen doen en waar zij voor staan. Veiligheid rondom water moet betaalbaar zijn. De afvoer en regulering van water stopt niet bij provinciegrenzen. Een betere samenwerking met op termijn een fusie van Noordelijke waterschappen moet worden gestimuleerd en gefaciliteerd.

Waterschappen kunnen ook prima onder de provincie vallen.

11. Visie op krimp

De Partij voor het Noorden ziet 'krimp' vooral als gevolg van overheidsbeleid. Investerings van de overheid zijn vooral gericht op de grote steden en grote kernen. Dat geldt voor zowel scholing, infrastructuur en cultuur, maar ook het verlenen van toestemming voor woningbouw is vooral gericht op de grote steden en de grote kernen.

Wij zien dat er enorm veel Rijks-, Provinciaal- en Europees geld naar Groningen "de stad" Groningen gaat; 1,5 miljard euro! Dit wordt op nog géén vierkante kilometer in slechts 3 projecten geïnvesteerd; de Zuidelijke Ringweg, (opnieuw) het stationsgebied en het Groninger Forum. Hiermee schep je als lokale overheid een eigen florierende economie als een magneet voor jong en oud. Dit resulteert vervolgens naar buiten toe weer in krimp.

Maar ook veel kleine investeringen en allerhande culturele projecten naar de smaak van de Partij voor het Noorden te zeer gericht op "de Stad".

Ook daardoor loopt het platteland leeg; vindt daar te weinig nieuwbouw plaats. Dat maakt het platteland steeds minder interessant voor bijvoorbeeld jonge gezinnen. Dat moet en kan anders.

Voor het tegengaan van de krimp denkt de Partij voor het Noorden aan goede en snelle verbindingen op het platteland, zowel via het openbaar vervoer (trein en bus) als via de weg (auto). Ook meer bouwen op het platteland kan bijdragen om krimp deels te voorkomen. Uiteraard moet er niet worden gebouwd voor de leegstand, maar naar behoefte. Daarnaast zijn scholen en kinderopvang op het platteland van cruciaal belang.

Bij goed onderwijs, goede verbindingen en een goede infrastructuur is de kans dat bedrijven en instellingen zich vestigen of willen uitbreiden op het platteland een stuk groter. Denk maar bijvoorbeeld aan het nieuwe Ommelander ziekenhuis in Scheemda of het bedrijf Google in de Eemshaven.

Ook de aanwezigheid van cultuur zoals festivals, musea, activiteiten, sportvoorzieningen zijn van cruciaal belang voor een gezond platteland. Krimp helemaal voorkomen is niet mogelijk en ook niet nodig. Want enige krimp biedt ook weer bepaalde voordelen, zoals landschappen die minder worden aangetast en de ruimte voor natuur en milieu. De overheid dient echter wel sturend op te treden ten aanzien van krimp.

Mede vanwege het door het Rijk gevoerde regionaal beleid, dat tot krimp in onze provincie heeft geleid, dient het Rijks in een Krimpfonds te voorzien ter bestrijding van de veroorzaakte krimp.

12. Versterken noordelijk zelfbewustzijn

De Partij voor het Noorden wil het noordelijk zelfbewustzijn versterken. In de afgelopen jaren zijn in de noordelijke provincies vele lokale partijen ontstaan in een reactie op het falen van de landelijke partijen als het gaat om het noorden. De wijze waarop het Rijk en de Haagse politiek zijn omgegaan met de veiligheid van de inwoners van het aardgasgebied in Groningen is ronduit stuitend te noemen. Maar ook de landelijke aanpak van de werkloosheidsproblematiek biedt de landelijke politiek het noorden geen enkel perspectief.

Maatregelen hebben steeds weer een globaal karakter en houden geen rekening met onze noordelijke situatie. Wij willen gerichte maatregelen in plaats van een globaal centralistisch beleid dat steeds weer in het voordeel is van de toch al sterke regio's. Een voorbeeld; De regering zou de minimale schaalgrootte van de basisscholen verhogen naar 200 leerlingen. Een typisch Randstadvoorstel ingegeven door bezuinigingsdrift.

Het zou rampzalig zijn geweest voor de dorpen. Meer dan de helft van alle basisscholen in het Noorden zou zijn verdwenen als dit was doorgegaan. Gelukkig kon dit onzalige plan door krachtige protesten uit o.m. het noordelijk onderwijs op het nippertje voor een deel gekeerd worden. Dit is slechts een voorbeeld van de vele.

Onze conclusie is dat het noorden zelf kracht moet ontwikkelen om haar eigen belangen beter te behartigen. De Partij voor het Noorden wil het noordelijk zelfbewustzijn versterken. Friezen, Drenten en Groningers zullen de handen in één moeten slaan. We worden al veel te lang tegen elkaar uitgespeeld. De Partij voor het Noorden wil dat graag samen doen met andere regionale en lokale partijen. De groei van de lokale onafhankelijke partijen vinden wij verheugend. Lokale partijen kunnen daarom altijd een beroep op ons blijven doen als het gaat om de Provinciale Staten van Groningen, met behoud van de eigen identiteit.

13. Kiezersbelofte

De Partij voor het Noorden belooft ook de komende 4 jaar een eigen op het noorden gerichte koers en eigen Gronings geluid te laten horen in de Provinciale Staten van Groningen.

Onze kandidaten

1. Dries Zwart, Appingedam
2. Leendert van der Laan, Groningen
3. Bard Boon, Scheemda
4. Harmien van der Werff-Poort, Oosterwijtwerd
5. Mariska Sloot, Haren
6. Bé Zwiers, Scheemda
7. Wolter Kobus, Groningen

8. Henk Lameijer, Delfzijl
9. Meinard Wolters, Haren
10. Henk de Vrieze, Scheemda
11. Jurrie Nieboer, Winschoten
12. Heddy Smit, Winschoten
13. Kirsten Bos, Winschoten
14. Janet de Wal, Midwolda
15. Gerrit van der Werff, Oosterwijtwerd
16. Mark Kalse, Winschoten
17. Geert Staats, Westerbroek
18. Lieuwe Terpstra, Groningen
19. Jur Kruizinga, Aduard
20. Jan Oosterhaven, Groningen
21. Roelf Koning, Wildervank
22. Jan Uitham, Groningen

LIJST 11

